

Új Bolyai családtörténeti adatok

A két Bolyai női felmenői és rokonságuk Pávay Vajna Ferenc geologussal.

Înaintașele feminine a celor doi Bolyai și relația de rudenie cu geologul Pavay Vajna Ferenc.

The feminine predecessors of the two Bolyai and kinship with the geologist Pavay Wajna Ferenc.

Szerző: Bandi Árpád Ezüstgyopár díjas, Farkas Gyula érmes, Marosvásárhely díszpolgára
94. évében járó nyugdíjas matematika-éltanár
540 447. Marosvásárhely 1818.dec.1.súgarút 142/17. e-mail: arpad.bandi@yahoo.com

75 éve már annak, hogy a székelykereszturi Unitárius Gimnázium ünnepségre készült és áldott jó osztályfőnököm-Nagy Lajos-kezembe nyomta Orbán Balázs Székelyföld leírása című könyvét azzal a megbízással, hogy az ünnepségen adjam elő a MARTI ILOMKA című hőskölteményt, amelynek kezdő sorai ma is bennem élnek.: „A pávai erdő Moldováig nyúlik, ős időktől fogva, ott sok dolog esik. Sok odvas sziklája van ennek a tájnak, az egyiket hívják ma is Solyomkönek...” Akkor mint kis diák nem is gondoltam, hogy milyen mély nyomai lesznek életemben a Páva szónak. Később aztán hallottam a Bolyaiakról, 60 éve már járom az emlékhelyeket. Pár évvel ezelőtt a kovásznai FÁBIÁN ERNŐ Kulturális Egylet meghívására előadást tartottam Bolyai János életéről és az előadás után egyik volt tanítványom zokon vette, hogy meg sem említettem Pávai Vajna Krisztinát. Igen, igaz volt, hiszen Páva ott van alig két km-re Kovásznától. Akkor határoztam el, hogy keresni fogom a Bolyaiak női felmenőit. Pávával kezdtem. Juhász Zoltán református lelkész igyekezett segítségemre lenni. Bemutatta az Árpád kori templomot, ahol valamikor a Vajna is imátkoztak. A szószék feletti korona és rajta levő írás is ezt igazolja, de ma már nem találunk Páván egy Vajna nevű családot sem. A lelkési anyagok sem segítettek. Próbálkoztam a sepsiszentgyörgyi levéltárnál, sikertelenül. Másnap bejártam a pávai temetőt. Kevés eredménnyel, mert csak két régi sírkövön találtam alig olvasható Vajna feliratot. Az 1848-as hősök emlékműve őriz egy Vajna nevű hősihalottat.

1. ábra. A pávai Árpád kori templom

2. ábra. A szószék feletti korona

Történt aztán, hogy haza térve, adósnak éreztem magam, legalább egy köszönettel Orbán János muzeológusnak a Bolyai János által megvásárolt Németvárosi 1004 sz. ház topografikus korabeli rajzáért. Mentem hát köszönetet mondani, de nem találtam ott, csak az egyik irodatársát dr. Kovács Mária Márta muzeológust, akinek beszéltem gondjaimról, hogy keresem a pávaiakat, amire Ő feltárta előttem BBTE Ref. Tanárképző Kar nem régiben megjelent kötetét – amelyeknek társszerzője is – Bennük több Pávai Vajnákat találtam. Volt közöttük egy Pávai Miklós aki predikátor volt Dányánban Magyardellőn, Marosugrán... mind ismerős helyeken de nem illet kórban. Tovább kellett keresni. Internetes keresés közben találtam az EMT Műszaki szemle 2004. áprilisi számában dr. Szabó Péter Gábor szegedi egyetem adjunktusának írását: Pávai V. Miklós levelét, Bolyai Farkas unokájához, amit Magyarherpéről keltezett 1796 áprilisában. Ez rendkívül megfogott, mert én 1947-48-ban tanítottam

Ádamos, Küküllődombó iskoláiban, amelyek Magyaherepe szomszédos települései. Tovább kutatva, a kiadványok III. kötetében Pávai V. Miklóst 1783-ban a herepei református egyház gondnokainak jegyzékében találtam, Tehát akkor Herepén lakott. Közben Rónay Elemérnek a Bolyai családról írt részletes írásából megtudhatjuk, hogy Pávai V. Miklós neje Kakutsi Klára 1777. február 5-én elhunyt. (1) Rónay Elemér forrásul Bolyai Gergely és Bakk Endre szentkatolnai kanonok kéziratái szerint Kakutsi Klára Szentkápolna-i lett volna, de ilyen település nincs, amit Pálmay József könyvéből világosan láthatunk, hogy Pávay V. Miklós felesége felsőkápolnai Kakutsi Klára volt – Bolyai Farkas anyai nagyanyja – és a Vajna család Domáldon élt, ott született Krisztina és ott is kapta az örökséget a Kakutsiak révén. Elég nehezen jutottam eddig. Kezdetben csak Pálmay József Czimeres sírkövek című kiadványában találtam felsőkápolnai Kakutsi Jánost. El is mentem rögtön Felsőkápolnára. Február volt, nagy hó, bejártam a temetőt, de nem találtam semmi nyomot. És alig egy éve támadt az a gondolatom, hogy keresgéljek a marosvásárhelyi ref. temető sírkő-múzeumában. Szerencsém volt. A nyilvántartásban csak úgy szerepelt, hogy *felirat nélküli cimeres sírkő* de én az ismert Kakutsi cimere alapján könnyen azonosítottam: felsőkápolnai Kakutsi János kiralyi táblai bíró sírkövét, megszerveztem a felújítását. A felsőkápolnai Kakutsiak gazdagon ajándékoztak a bernádi eklézsiának.

3. ábra Kakutsi Sándor adománya

4. ábra Kakutsi János sírköve

Tehát eljutottunk oda, hogy Bolyai Farkas anyai nagyanyja felsőkápolnai Kakutsi Klára volt. Kérdés tovább, hogy ki volt neki az édesanyja? Rónay Elemér írásából tudhatjuk, hogy Krisztinának a testvére Ferenc Melegföldváron kapott örökséget. Újabb kérdés, hogy hol van Melegföldvár? Szolnok-Doboka megyében. És hogy miért kapta ott az örökséget? Erre is sikerült fényt deríteni. Kakutsi Klárának az édesapja Kakutsi György volt a felesége pedig Földvári Erzsébet, amit a BBTE kiadványában Horváth Iringó pontosít. Erzsébet annak ellenére, hogy Melegföldváron laktak, ajándékozott a bernádi református egyháznak, ahova Felsőkápolna tartozt egyházzilag. Különben Krisztinának a testvérét, Ferencet – Kádár József monográfiája szerint a Melegföldvárhoz tartozó Kaporon találjuk a birtokosok között és az apját Pávai Vajna Miklóst pedig Melegföldváron, tehát ott is lakott. A monográfia úgy emlegeti, hogy felesége utáni birtokos és Kakutsi György pedig a lánya – Klára – utáni birtokos. Mit jelenthet ez? Talán érthetőbb lesz, ha tovább lapozunk. A további kérdés ki volt Földvári Erzsébet? A Kádár József monográfiájából tudhatjuk, hogy Földvári Ferencnek a lánya és Ferencnek a neje pedig Apafi lány volt. Az tudott dolog, hogy az Apafiak hatalmas birtokokkal rendelkeztek Erdély területén, Szolnok-Doboka megyében, Maros és a Küküllők mentén. Keresnem kellett tovább, hogy ki lehetett az az Apafi lány? Kádár József szerint az Apafiak ősi fészke a mai Beszterce-Naszod megyében Apanagyfalun. Melegföldvár után a keresést Apanagyfalura összpontosítottam. Előbb internetes keresés közben nagy meglepetésemre a református templom kertjében – képen – találtam Bolyai János szobrát. Kettős érzés fogott el. Az egyik, hogy jó úton járok, ha ott a Bolyai szobor, a másik, hogy valaki a kutatásban megelőzött. Ezért gyorsan telefonos kapcsolatba léptem Tordai Árpád református lelkésszel akinek állítása szerint a szobor véletlenül került oda, majd megkerestem az adományozót is, aki nem más mint dr. Traian Gheorghe Dascal, aki egy időben fogorvosi szolgálatot teljesített Apanagyfaluban és értékelve Bolyai János lángelméjét, Apanagyfalunak ajándékozta a szobrát, mitsem tudva a kötődésről. Az alkotó szobrász pedig a Beszterce-Naszod megyei Oláhszentgyörgyről Vlad Pruna, aki Marosvásárhelyre ment tájékozodni, mintát keresni és úgy alkotta meg a sokak által sikeres szobrot. (2)

Az EMT marosvásárhelyi 2011.december 15. ülésén többen köszönetünket fejeztük ki írásban a szobrot adományozó dr.Dascal orvosnak és jólesően jelezte hogy magas szinten lépéseket tett,arra törekedve,hogy Bolyai Jánost „POST MORTEM”nyilvánítsák,fogadják el akadémikusnak. (2)

5.ábra Bolyai János

6.ábra Apanagyfalu Református templom.

Az a tény,hogy Földvári Ferencnek a neje Apafi lány volt,mondhatom hogy megnyugvást jelentett számomra,mert az Apafiak és a Bethlenek közös őse Sarolta volt Szent István nővére – a Pallas nagy lexikon szerint.Így hát a Bolyaiak női felmenői ezek szerint:

Bolyai János apai nagyanyja Pávai Vajna Krisztina,
Krisztinának az édesanyja felsőkápolnai Kakutsi Klára,Bolyai János dédnagyanyja.
Klárának az édesanyja Földvári Erzsébet-Bolyai János üknagyanyja.
Erzsébetnek az édesanyja egy Apafi lány (valószínű Erzsébet)
aki Bolyai János szépnagyanyja és akinek elődjai Saroltáig vezethetők vissza,
Tehát Bolyai János ősnagyanyja Sarolta, Szent István nővére.

Hogy ezek az anyák-nagyanyák...hol éltek és hol haltak meg csak részben ismerjük.Nem tudjuk,hogy hol porladnak.Felsőkápolnai Kakutsi Klára –valószínű-Domáldon,Krisztina Bólyában,Földvári Erzsébet Melegföldváron...egy nemes ügynek tartanám,számukra egy emlékhelyet létrehozni Bolyai Jánossal közösen és remélem,hogy meg fog valósulni.

Érdeemes kicsit visszapillantani a hajdani domáldi birtokviszonyokra.A XV.században egész Erzsébet város környéke a Bethlenek és az Apafiak birtoka volt.1447-től uradalmi központ.1552-ben Apafi Gergely megvásárolja a Bethlenek birtokrészeit is beleértve Domáldot és Hundorfot (Csatofalvát) is.Erről beszélt velem ezelőtt 60 évvel Schmidt János bácsi Domáldon,aki elmondta,hogy ott tartották az egykori birtokosok vadász kutyáikat és így lett a helység neve Hundorf (kutyás falu) szerinte.A birtokrészek újra osztásakor még Apafi Mihálynak is volt birtok része Domáldon.Így könnyen lehetséges,hogy az Apafi lány után Földvári Erzsébet majd Kakutsi Klára és Pávai Vajna Krisztina egykori Apafi birtokot örökölték.

2011 folyamán Magyarország számos településén

megemlékezéseket tartottak Pávai Vajna Ferenc mint a *hévvizek atya* születésének 125.évfordulója tiszteletére.Sokan és maga Pávai Vajna Ferenc is még életében büszkén emlegette rokonságát a Bolyaiakkal.El is készítette saját nemzetségfáját,egyesek szerint egy juhász többször ismételt elmondása alapján,mások szerint kutatásokat is végzett e téren és ezért engem is foglalkoztatott ez a kérdés.én is tudni akartam a valós helyzetet,mert sokan a rokonságot azért erősítették,mert Bolyai Farkasnak is az édesanyja Pávai Vajna volt és hogy ez így egy ritka név,ami teljesen téves,mert bizony nagyon sok Pávai Vajna család létezett.Kapcsolatot kerestem a fenti állítások egyik védelmezőjével és kértem,hogy közölje velem a jelenlegi elfogadott Pávai nemzetségfát.Teljesítette kérésem és így birtokába kerültem a Pávai Vajna Ferenc által elkészített nemzetségfával.Nekem pedig meg volt a **Pálmay József** kutató által leírt Vajnáknak családfája. **A kettőből világosan látható volt a valóság. A geologus** által készített nemzetségfából azt olvashatjuk ki,hogy a dédnagyapja-aki szintén Ferenc volt- apja lett volna Miklósnak,Bolyai Farkas nagyapjának. Ez persze téves,mert Miklós és Ferenc testvérek voltak.. (3)

Pontosabban 1610-ben I.István címerlevelet kap...majd jön II.,III.és IV. István akinek felesége Bágyoni Anna és kuriájuk volt Magyarsülyében.

Pálmay József HÁROMSZÉK VÁRMEGYE NEMES CSALÁDJAI

című könyve alapján pontosítom az eddig tévesen megjelént adatokat:

III. Tábla.

pávai Vajna N.

István 1610. lovás-hadnagy. 1621-ben ezlemerítve volt kag.		András 1617. Miklós. (Zólyomi Anna).	
II. István 1621. Péter 1621.		III. István 1697. (Elekesi Erzsé).	
Erzsébet. (Tursaly Péter).		IV. István. M. Sulyón volt családja. (Bágyoni Anna).	
Bóra. (Felszegi Péter).		Zsuzsa. (f.-kapolnai Kakutsi György 1769).	
Miklós Domáldon lakott. † 1777. (f.-kapolnai Kakutsi Klára). (Bolyai, a család).	Ferencz 1790. a. fejérmegyei főbíró M. Csaszváron. (akosfalvi Szilágyi Eszter).	Zsigmond def. Krisztina. (s-magyarósi Magyarósy József).	Bóra. (petki Simándy Ferencz).
László. (Farkas Krisztina). (Bolyai, a család).	Julia. (m.-keezeli Mohai Samu).	Lajos. Enél je le pávai Vajna Elek ágyvéd.	Samu. Gábor.
Elek Italomostor. (osdohai Vas Ágnes).	Klára. (Visky Sándor 1769).	Rachel. (Szalánczy György).	Julia. (Szalánczy Zsigmond).
Sámuel sz. 1757. (kolozsvári Szabó Anna).		V. István † II. Sándor cs. kir. kaptány. (f.-bükki Horvath Zsuzsa).	
Anna. (Mósa József).	Eleonora (Kovácsné).	Emma. (bánkfalvi Kereszten Kálmán).	VI. István 1861. főhadnagy.

- 460 -

Miklós (Ki az előző oldalon).
Domáldon lakott. † 1777.
(f.-kapolnai Kakutsi Klára).

László (Ki az előző oldalon).
(Farkas Krisztina).

Krisztina. (bolyai Bolyai Gáspár). Ezenek fia Farkas a híres matematikus.	Ferencz.	Gábor.	József Alvincsai kaptány Józságnagató. Elek museummér.	Klára a) (Borneemisza Samu. b) László István).
Krisztina 1811. (fogarasi Szabó Imre).		Farkas.		
Sámuel sz. 1757. (kolozsvári Szabó Anna).		V. István † II. Sándor cs. kir. kaptány. (f.-bükki Horvath Zsuzsa).		Julia. (Bácsfalussy).
Anna. (Mósa József).	Eleonora (Kovácsné).	Emma. (bánkfalvi Kereszten Kálmán).		I. Sándor 1748. Sutyódon lakott. Miklós 1770.
		VI. István 1861. főhadnagy.		

Gazda István nagy könyvében a Bolyai családról Rónay Elemér részletes írását olvashatjuk, aki forrásként Bolyai Gergely, és Bakk Endre szentkatolnai kanonok kéziratából tévesen írta, hogy „Szentkapolnai Kakutsi Klára...” Mint ahogyan a mellékelt III.sz Vajna családfából is látható, Pávay V.Miklós felesége felsőkápolnai Kakutsi Klára volt...

**2.Pávay Vajna Miklós és felsőkápolnai Kakutsi Klárának nem két, hanem öt gyermeke volt :
Krisztina, Ferenc, Gábor, József és Klára.**

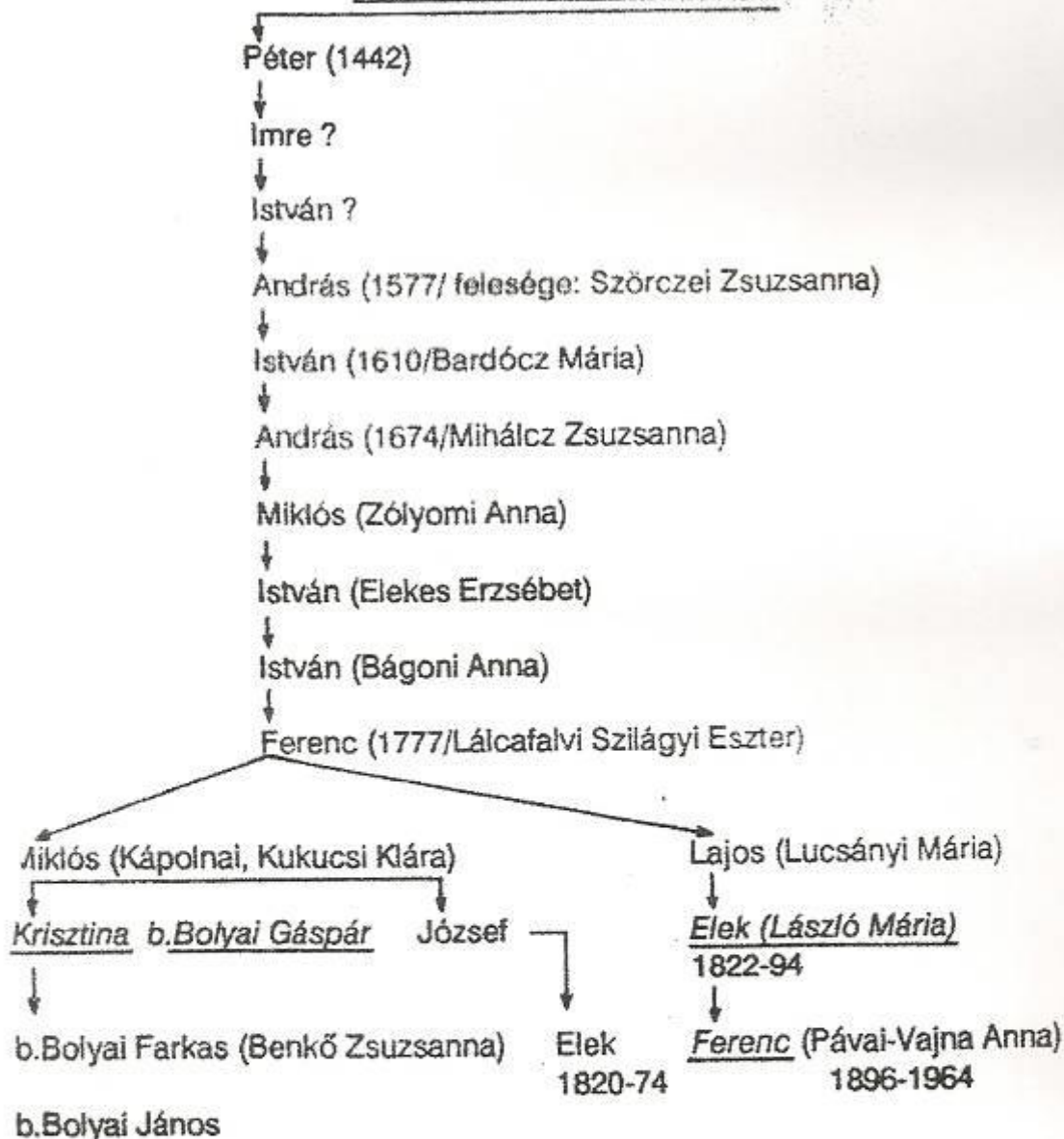
**Erre következtetni lehetett Pávay V.Miklós 1796.április 2-án Magyarherrepérő!
Farkas unokájához írt leveléből, melyben utólag arra kéri, hogy ha majd jól megy dolga, gondoljon az Ő korán árván maradt gyermekeire.**

**3.Ferenc az örökséget a Doboka megyében Meleg-Földvárhoz tartozó Kaporon kapta.
A monográfiákban Kaporon találtam a birtokosok között.**

**Pálmay József Eperjesen született. Katonai pályán Marosvásárhelyen a 62-es ezrednél hadapród.
Nősülés után kilép a katonai állományból és élete végéig a székely nemes családok történetének kutatásával foglalkozott. Bandi Árpád arpad.bandí@yahoo.com**

A nemzetségfa

PÁVAI - VAJNA N.

13.generáció

Pávai Vajna Ferenc geologus összeállítása

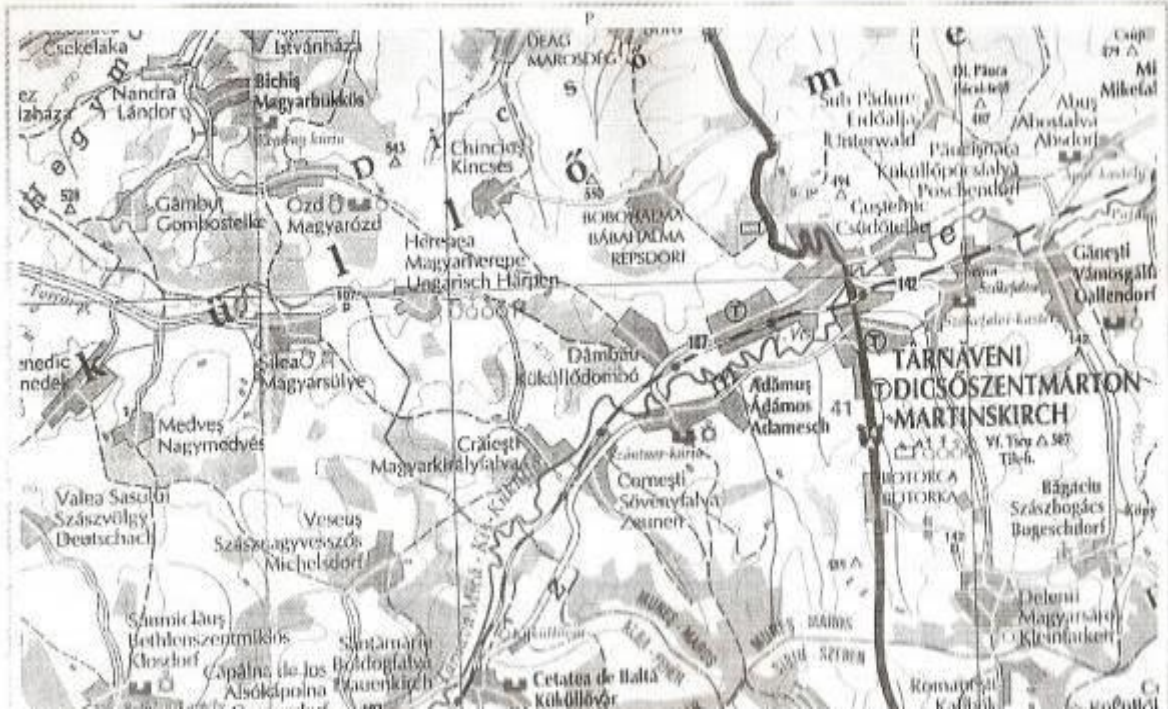
2012.május 5.

*Megfigyelhető ebből a nemzetségfából az olvasható, hogy **Ferencnek fia volt Miklós. Ez téves, mert Ferenc és Miklós testvérek voltak.***

Ferenc dédnagyapja volt a geologus Pávai Vajna Ferencnek és Pávai Vajna Miklós nagyapja volt Bolyai Farkasnak. vagyis Bolyai Jánosnak és Pávai Vajna Ferencnek a dédnagyapjaik testvérek voltak és Magyarországon születtek.

Á_bá_arpád.bandí@yahoo.com

Lásd PÁÉMAY JÓZSEFnek a Vjnák családfáját

7.ábra Magyarorsülye és Magyarherepe környéke

Gyermekeik:

1. Miklós felesége felsőkápolnai Kakutsi Klára
2. Ferenc felesége ákosfalvi Szilágyi Eszter
3. Zsigmond def.
4. Krisztina férje s-magyarosi Magyarosy József
5. Zsuzsa férje f-kápolnai Kakutsi György
6. Bóra férje petki Simándy Ferenc
7. László neje Farkas Krisztina
8. Júlia férje m-kezei Mohay Samu

Tehát Bolyai János dédnagyapja Pávay Vajna Miklós volt és

Pávay Vajna Ferenc geologus dédnagyapja Pávay Vajna Ferenc. Miklós és Ferenc testvérek voltak, és szellemi óriásaink felmenői bölcsőit Magyarorsülyén ringatták, amiről eddig sehol semmit nem beszéltek és nem írtak. Kötelességemnek éreztem a települést talpam alatt érezni. Beültem a középkori templom padjaiba, ahol valamikor szellemi óriásaink felmenői is imádkoztak és megpihentem. Voltam ezt követően Nagyenyeden a Bethlen Kollégiumban és beszéltem olyan tanítókkal és tiszteletesekkel, akik nem olyan régen Magyarorsülyében tanítottak, szolgáltak, de senki nem tudott a helység multjáról. Csaknem könyörögve kértem, hogy tegyék élővé történelmünket és látogassák tanítványaikkal a települést. Hasonlóan felkértem a szomszéd települések iskoláinak tanárait is..

8.ábra Magyarorsülye

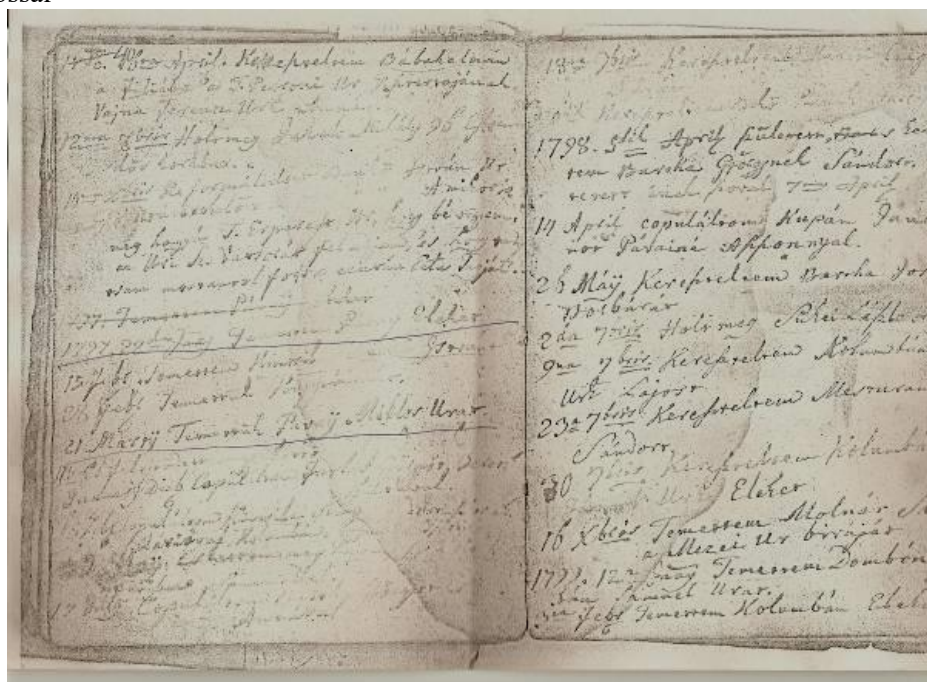

9.ábra. Magyarherepe Református templom (6)

A sülyei templom a XV. Században épült. A harangláb 1773-ban. Többször volt javítgatva. Kezdetben

a sisakja négyoldalú gúla volt, amint 1934-ben kiadott budapesti dr. Balogh Ilona néprajz kutató könyvében, valamint dr. Kós Károly könyvében is megtalálunk. 1969-ben Mihály Ferenc sülyei ácsmester alakította jelenlegi formájára a haraggláb süvegét, aki – egy sülyei születésű, jelenleg Mvásárhelyen élő Gilyén nevű főmérnök elmondása szerint- nem is járt iskolába. Tudását egy ceruza és a méteres kamatoztatta.

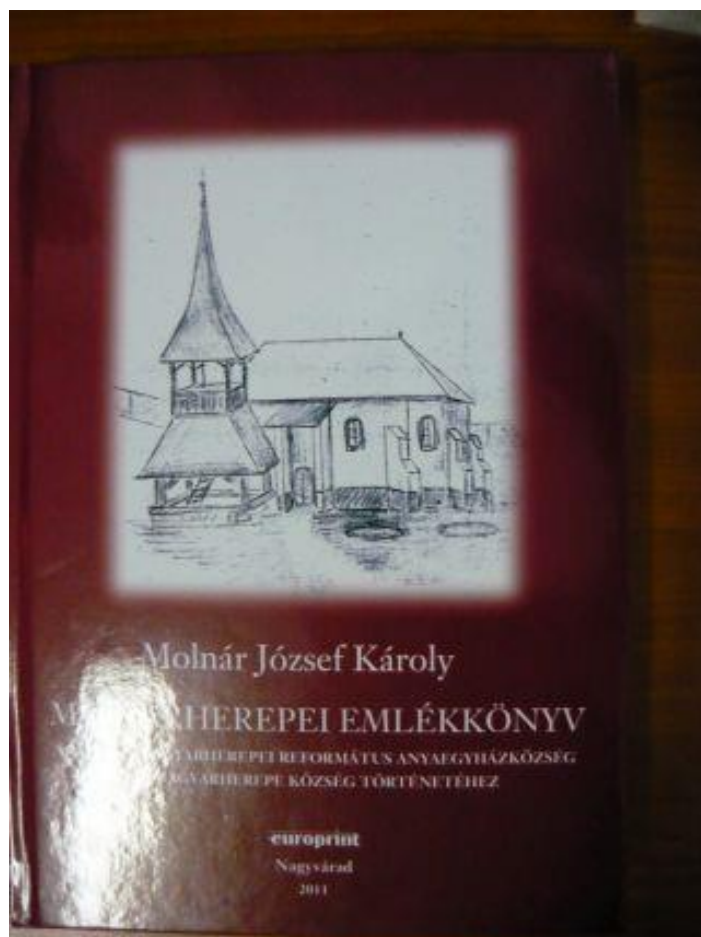
Sülyén 87 református személyt tartanak nyilván. A magyarnyelvű oktatás már rég megszűnt. Magyarherepének valamikor több mint 500 lakosa volt. Erős anyaegyházközség, több filiával. Érdemes megjegyezni, hogy miután Bolyai Farkas anyai nagyapjának – Pávai Vajna Miklósnak az első felesége felsőkápolnai Kakutsi Klára 1777. február 5-én elhunyt, Krisztina lányuk már előzőleg férjhez ment Bolyai Gáspárhoz és Domldon laktak. Ferenc fiúk pedig a Melegföldvárhoz tartozó Kaporon kaptak az örökséget és P.V. Miklós is ott lakott egy ideig, majd visszatért szülőfalujába és nemsokára újra nősült Magyarherepén. Ebből a házaságából több gyermeke született a levéltári adatok szerint, csak azok korán elhaláloztak Magyarherepéről írt levelet Farkas unokájának. Ez a levél volt számomra egy erős indíték a kutatásaimra. Fény derült arra, hogy 1783-ban a herepei ref. egyház kurátora – gondnoka volt. Egy adosság levele is fennmaradt. Csodálatos módon a levéltári adatokból megtudhatjuk, hogy Bolyai Farkas anyai nagyapját – Pávay V. Miklóst Magyarherepén temették el 1797. március 21-én amely dokumentumot itt mellekelem. Özv. Pávay Miklós asszony 1798. áprilisában copulált egybekelt Kupán Jánossal

Amikor ezeket a sorokat írtam a faluban 17 lakos volt, ebből egy magyar, de ma már az az egy magyar is meghalt.

Kakutsi János cizmeres sírköve is felújítás alatt van.

Amikor 2012.május 20-án Magyarsülyében jártam és Mihály István ref.gondnok házában „vallattam” a múlttól,elém tárta Molnár József Károly MAGYARHEREPEI EMLÉKKÖNYV című 2011-ben Nagyváradon az Europrint nyomdában megjelent könyvét,amit örömmel megváltottam magamnak.Ebből a könyvből nagyon hasznos információkhoz jutottam.Egy szó sincs a Bolyaiakról, de pontosítja,hogy Ősz Sándor Zsolt kolozsvári levéltárosnak adott át egy iratsomot Pávay Miklósról,adatokkal amelyek a könyv nem tartalmaz, pld.temetésének idejét,adósság levelét...

Itt most Sir ISAC NEWTONt idézem:

„Ha messzebb láttam,mint más emberek,azért volt,mert óriások vállán álltam.”

Az én Óriásaim:

Kádár József monográfiája,Pálmay József nemes családok családfái,A Kolozsvári BBTE Ref.Tanárközpő Kar 2009-es kiadványai,Molnár József Károly, Teleki TÉKA,a Világ-háló és helyszíni látogatások.